

Sovjetisk plakat. Plakatens tekst lyder: "Verden folk ønsker ikke en gentagelse af krigens ulykker. (I. Stalin)". Teksten på det sammenrullede dokument lyder: "Nordatlantisk pagt" (NATO). Og på flaget står der: "Leve Sovjetunionen!"

Winston Churchills jerntæppetale, 5. marts 1946

Da Winston Churchill holdt denne tale, var han ikke regeringsleder, men blot leder af det britiske konservative parti, der var i opposition. Talen blev holdt i overværelse af den amerikanske præsident, Harry S. Truman

”En skygge er faldet hen over de skuepladser, som så nylig blev oplyst af den allierede sejr. Ingen ved, hvad Sovjet-Rusland og dens kommunistiske internationale organisation har til hensigt at gøre i den nærmeste fremtid, eller hvor grænserne er - hvis der er nogen - for deres ekspansive omvendelsestendenser.

Jeg nærer stor beundring og agtelse for det tapre russiske folk og for min krigskammerat marskal Stalin. Der er i Storbritannien en dyb sympati og velvilje [...] for alle de russiske folkeslag og en vilje til at holde fast ved et vedvarende venskab gennem alle de mange stridigheder og tilbageslag. Vi forstår det russiske behov for at sikre sine vestlige grænser ved at fjerne enhver mulighed for tysk aggression. Vi byder Rusland velkommen til at indtage sin berettigede plads blandt verdens ledende nationer. Vi byder dets flag velkommen på havene. Frem for alt hilser vi konstante, hyppige og voksende kontakter mellem det russiske folk og vort eget folk [...] velkommen. Men det er min pligt - thi jeg er sikker på, De ønsker, jeg skal sige tingene, som jeg ser dem - at stille Dem visse kendsgerninger for øje om den nuværende stilling i Europa.

Fra Stettin¹ i det baltiske til Trieste² i det adriatiske område har et jerntæppe sænket sig gennem kontinentet. Bag denne linie ligger hovedstæderne i alle Central- og Østeuropas gamle stater. Warszawa, Berlin, Prag, Wien, Budapest, Beograd, Bukarest og Sofia, alle disse berømte byer og folkene rundt om dem ligger i, hvad jeg må kalde Sovjetsfæren, og alle er de under en eller anden form underkastet ikke blot sovjetindflydelse, men en meget høj og i mange tilfælde voksende grad af kontrol fra Moskva.

Alene Athen [...] er i stand til frit at bestemme sin fremtid ved valg under britisk, amerikansk og fransk tilsyn. Den russisk kontrollerede polske regering er blevet opmuntret til at gøre vældige og uretfærdige overgreb mod Tyskland, og massefordrivelser af millioner af tyskere finder nu sted i en hård og uhørt skala. Kommunistpartierne, som var meget små i alle disse østlige stater i Europa, er blevet hævet til en fortrinsstilling og til en magt langt ud over deres antal og søger overalt at vinde den absolutte kontrol. Politiregeringer har taget overhånd næsten overalt, og således er der, bortset fra Tjekkoslaviet, intet virkeligt demokrati.

Tyrkiet og Persien³ er begge dybt bekymrede og foruroligede ved de krav, som stilles dem og ved det pres, som udøves af Moskvaregeringen. I Berlin har russerne gjort forsøg på at opbygge et kommunistlignende parti i deres zone af det besatte Tyskland ved at give særlige begunstigelser til grupper af venstreorienterede tyske ledere. [...]

Hvis Sovjetregeringen nu egenmægtigt prøver at bygge et pro-kommunistisk Tyskland op på deres områder, vil dette føre til nye alvorlige vanskeligheder i den britiske og amerikanske zone og vil give de besejrede tyskere mulighed for at stille sig selv til auktion mellem Sovjet og de vestlige demokratier. Hvilke slutninger der end kan drages af disse kendsgerninger - og det er kendsgerninger - så er det sikkert ikke det befriede Europa, vi kæmpede for at bygge op. Heller ikke er det et Europa, som rummer væsentlige elementer til en holdbar fred.

Verdens sikkerhed kræver en ny enhed i Europa, som ingen nation for stedse skal holdes uden for. Det er ud fra stridigheder mellem de stærke nærbeslægtede folk i Europa, at den verdenskrig, vi har været vidne til, er udsprunget. To gange i vor levetid har vi set USA imod deres ønske og deres traditioner, imod argumenter, hvis vægt det er umuligt ikke at forstå, blive draget ind i disse krige af uimodståelige kræfter, tidsnok til at sikre sejren for den gode sag, men kun efter at skrækelige blodbade og ødelæggelser har

¹ Stettin er en gammel polsk-tysk havneby i den nordvestlige del af Polen

² Trieste er en havneby i det nordøstlige hjørne af Italien med ca. 211.184 indbyggere. Byen ligger ved grænsen til Slovenien

³ Iran

fundet sted. To gange har USA sendt adskillige millioner af dets unge mænd over Atlanten for at søge krigen, men nu kan krig ramme enhver nation, hvor den end måtte bo, mellem aften og morgengry.

Det er sikkert, at vi må arbejde målbevidst for en stor fredeliggørelse af Europa inden for FN's rammer og i overensstemmelse med dens pagt. Det føler jeg er en åbenbar politisk opgave af særdeles stor vigtighed.

Der er andre grunde til ængstelse foran det jerntæppe, som ligger gennem Europa. [...] [K]ommunistiske femtekolonner [er] i et stort antal lande, langt fra de russiske grænser og over hele verden blevet genoprettet, som arbejder i fuldstændig enighed og absolut lydighed mod de direktiver, de får fra kommunistcentret. Med undtagelse af det britiske *Commonwealth* og i USA ... udgør kommunistpartierne eller femte-kolonnerne en voksende udfordring og fare for kristen civilisation. Dette er dystre kendsgerninger for alle at meddele på en sejrs morgen, vundet ved et så glimrende våbenbroderskab og for frihedens og demokratiets sag; men vi ville handle meget uklogt ved ikke ærligt at se dem i øjnene, mens tid er. [...]

Efter hvad jeg har set til vore russiske venner og allierede under krigen, er jeg overbevist om, at der ikke er noget, de beundrer så meget som styrke og intet, for hvilket de har mindre respekt, end svaghed, især militær svaghed. Af den grund er den gamle lære om en magtbalance usund. Vi har ikke råd til, hvis vi kan undgå det, at arbejde med snævre spillerum og derved friste til en styrkeprøve. Hvis de vestlige demokratier står sammen, nært forbundne gennem principperne i FN-pagten, vil deres indflydelse på at fremme disse principper være umådelig, og ingen vil sandsynligvis krænke dem. Men hvis de splittes eller svigter deres pligt, og hvis disse altafgørende år får lov at slippe os af hænde, så kan i sandhed en katastrofe overgå os alle [...].

Lad ingen undervurdere det britiske imperium og Commonwealths blivende magt. Fordi De ser 46 millioner på vor ø plages af vanskeligheder med deres føde, hvoraf de kun frembringer halvdelen, selv i krigstid, eller fordi vi har besvær med at starte vor industri og eksport igen efter seks års lidenskabelig krigs anstrengelse, tro så ikke, at vi ikke skal komme igennem disse mørke år, som vi er kommet igennem kampens berømmelige år, eller at De om et halvt århundrede fra nu af ikke vil se 70 eller 80 millioner briter spredt over kloden og forenet i forsvaret af vore traditioner, vor livsform og af de ting i verden, som De og vi tager i forsvar. Hvis befolkningen i det engelsktalende *Commonwealth* føjes til De forenede Staters med alt, hvad et sådant samarbejde omfatter i luften, på havet, over hele kloden og i videnskab, i industri og i moralsk styrke, så vil der ikke være nogen skælvende, usikker magtbalance, der frister til ærgerrighed eller eventyr. Tværtimod - der vil være en overvældende garanti for sikkerhed. Hvis vi trofast holder fast ved FN's pagt og går frem i sindig og nøgtern styrke, idet vi ikke søger nogen andens land eller skatte, ikke søger at lægge en egenmægtig kontrol på menneskers tanker, hvis al britisk moralsk og materiel styrke og overbevisning forenes med Deres i broderlig forening, så vil vejen til fremtiden være klar, ikke blot for os, men for alle, ikke blot for vor tid, men for det kommende århundrede."

Kilde: Svend Aage Bay, *Sovjetunionen og vestmagterne, 1971*, s. 54-58

Arbejdsspørgsmål

1. Hvordan karakteriserer Churchill Sovjetunionens politik i Østeuropa?
2. Hvilken kritik retter han mod Sovjetunionens politik i Tyskland?
3. Hvilke kræfter kan efter hans mening bremse den sovjetiske ekspansion?
4. Hvad er hensigten med talen?
5. Hvilken betydning skal man tillægge det, at den holdes i overværelse af USA's præsident?

Stalins svar på Churchills jerntæppetale, 14. marts 1946

Interview i partiavisen Pravda

"Kernen er, at hr. Churchill nu står som en, der ophidser til krig. Og hr. Churchill er ikke alene. Han har mange venner, ikke alene i England, men også i USA.

I den henseende bliver man mindet om Hitler og hans venner. Hitler begyndte vejen mod krig ved at bekendtgøre sin raceteori. Og erklære, at kun tysktalende folk udgør en virkelig værdifuld nation. Hr. Churchill begynder også vejen mod krig med en raceteori, når han fastholder, at kun engelsktalende nationer er virkelig værdifulde nationer, som er kaldet til at afgøre hele verdens skæbne.

Den tyske raceteori bragte Hitler og hans venner til den konklusion, at tyskerne, som den eneste virkelig værdifulde nation, skulle herske over andre nationer. Den engelske raceteori bringer hr. Churchill og hans venner til den konklusion, at nationer, der taler engelsk, burde herske over verdens øvrige nationer, da de er de eneste virkelig værdifulde nationer. [...]

Som et resultat af den tyske invasion har Sovjetunionen mistet omkring 7 millioner mennesker i kampe med tyskerne, gennem den tyske besættelse og gennem sovjetborgeres deportation til tyske slavearbejdslejre. Sovjetunionen har med andre ord mistet mange gange flere mennesker end Storbritannien og USA tilsammen. Måske forsøger man nogle steder at lade glemslen sænke sig over sovjetfolkets ofre, som sikrede Europas befrielse fra Hitlers åg. Men Sovjetunionen kan ikke glemme dem. Man må derfor spørge: Hvad overraskende er der i, at Sovjetunionen i ønsket om at styrke sin sikkerhed forsøger at opnå, at disse lande får regeringer, der er loyale i deres forbindelser til Sovjetunionen? Hvordan kan man med sin fornuftsfulde brug betegne disse fredelige bestræbelser [...] som "ekspansionistiske tendenser" ? [...]

Hr. Churchill er tæt på sandheden, når han taler om de østeuropæiske kommunistpartiers voksende magt. [...] Kommunismens voksende indflydelse kan ikke opfattes som en tilfældighed. [...] Kommunismens indflydelse voksede, fordi kommunister i de hårde år, hvor fascismen herskede i Europa, viste sig som pålidelige, dristige og selvopofrende kæmpere mod fascistiske regimer og for folkenes frihed.

Sommetider husker hr. Churchill i sine taler de jævne mennesker fra de små boliger, klapper dem på skulderen på en nedladende facon og giver sig ud for at være deres ven. Men disse mennesker er ikke så naive, som man umiddelbart skulle tro. Jævne mennesker har også deres meninger og politiske anskuelser. Og de ved, hvordan de skal forsvare sig.

Det er dem, millioner af almindelige mennesker, der stemte hr. Churchill og hans parti ud af regeringsmagten i England, idet de gav deres stemme til Labour. Det er dem, millioner af disse almindelige mennesker, der isolerede de reaktionære og de fascistens medløbere i Europa og foretrak venstreorienterede, demokratiske partier."

Kilde: Internet Modern History Sourcebook, oversat af forfatteren.

Arbejdsspørgsmål

1. Hvordan legitimerer⁴ Stalin Sovjetunionens indflydelse i Vesteuropa?
2. Hvordan fremstiller Stalin Churchills opfordring til engelsk-amerikansk samarbejde?
3. Hvordan forklarer han kommunismens voksende indflydelse i verden?

⁴ Berettiger/retfærdiggør